Spor Lisesi Öğrencilerinin Sporda Kaygı Düzeyleri ile Ahlaki Karar Alma Tutumlarının İncelenmesi

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Gülşah GEZMİŞ[1], Burcu GÜVENDİ[2]

1 Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yalova Üniversitesi,
gulsah.gezmis16@gmail.com.
ORCID: 0009-0000-4265-5433

2 Prof. Dr., Yalova Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi,
burcuguvendi@gmail.com.
ORCID: 0000-0002-6170-9107

Atıf: "Gezmiş, G., & Güvendi, B. (2026). Spor lisesi öğrencilerinin sporda kaygı düzeyleri ile ahlaki karar alma tutumlarının incelenmesi. *Millî Eğitim, 55*(252), 1861-1878. DOI: 10.37669/milliegitim.1637493"

Gönderilme Tarihi: : 11.02.2025
Kabul Tarihi: 04.11.2025
DOI: 10.37669/milliegitim.1637493

Anahtar Kelimeler:
spor psikolojisi, spor liseleri, sporda kaygı, ahlaki karar alma tutumları

Öz

Bu araştırmanın amacı, spor lisesi öğrencilerinin sporda kaygı düzeyleri ile ahlaki karar alma tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırma, Bursa ilinde spor liselerinde öğrenim gören 161 kız ve 258 erkek olmak üzere toplam 419 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Veriler; Kişisel Bilgi Formu, Sporda Kaygı Ölçeği-2 ve Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Bulgular, cinsiyet, spor dalı, spor deneyimi ve sınıf düzeyinin sporda kaygı ve ahlaki karar alma tutumları üzerinde anlamlı farklılaşmalar oluşturduğunu, yaş değişkeninin ise her iki ölçeğin alt boyutlarında anlamlı bir farklılık yaratmadığını göstermiştir. Korelasyon analizi sonucunda, Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği'nin "Hileyi Benimsemek" alt boyutu puanları ile Sporda Kaygı Ölçeği-2'nin "Konsantrasyon Bozukluğu" alt boyutu puanları arasında düşük düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular, spor lisesi öğrencilerinde sporda kaygı ve ahlaki karar alma tutumlarının belirli boyutlarda birbiriyle ilişkili olduğunu göstermektedir. Ayrıca sporda kaygı düzeyi ve ahlaki karar alma tutumlarının çeşitli bireysel ve sportif deneyim değişkenlerine göre farklılaşması, bu yapıların çok boyutlu etkenlerden etkilendiğine işaret etmektedir. Bu doğrultuda araştırma, spor eğitimi ortamlarında etik değerlere yönelik eğitim uygulamaları ile psikolojik destek çalışmalarının önemine dikkat çekmekte ve spor psikolojisi ile spor ahlakı arasındaki ilişkinin anlaşılmasına katkı sunmaktadır.

Examination of Sports High School Students' Anxiety Levels and Moral Decision-Making Attitudes in Sports

RESEARCH ARTICLE

Keywords:
sport psychology, sports high schools, sport anxiety, moral decision-making attitudes

Abstract

The aim of this study was to examine the anxiety levels and moral decision-making attitudes of sports high school students in sports. A total of 419 team and individual students/athletes of 9th, 10th, 11th and 12th grade students, 161 girls and 258 boys, with an average age of 15.95±1.19 years and 5.45±2.92 years of sports, residing in Bursa and studying at the sports high school were included in the study. In the study, personal information form, anxiety in sport scale-2 and attitudes towards moral decision-making in youth sports scale were used as data collection tools. According to the results obtained, while there is a significant difference in the sub-dimensions of the anxiety in sports scale-2 and in the sub-dimensions of the scale of attitudes towards moral decision-making in infrastructure sports according to the gender of the athletes, the sports branch they are interested in, the sports year and the class variables, there is no significant difference in both scale sub-dimensions in terms of the age variable of the athletes. According to the correlation analysis, it was determined that there was a positive and low level significant relationship between the sub-dimensions of the moral decision-making scale adopting cheating in youth sports and the sub-dimensions of the anxiety scale-2 concentration disorder in sports. As a result, it can be suggested that as athletes' tendency toward cheating increases, the likelihood of experiencing concentration problems also slightly increases. This situation indicates that unethical attitudes may be related to athletes' psychological processes. These results demonstrate that anxiety levels and moral decision-making attitudes in sports are influenced by various individual and environmental factors, emphasizing the importance of ethical education and the necessity of implementing psychological support programs for athletes.

*Bu çalışma Gülşah GEZMİŞ'in "Spor Lisesi Öğrencilerinin Sporda Kaygı Düzeyleri ile Ahlaki Karar Alma Tutumlarının İncelenmesi" isimli yüksek lisans tezinden oluşturulmuştur.

Giriş

Eğitim, bireyin yetenek ve ihtiyaçlarını toplumun amaçları doğrultusunda geliştirmesine katkı sağlayan ve bu sürecin uygulanmasına yönelik yöntemleri kapsayan bir olgu olarak tanımlanmaktadır (Kayıran, 1998). Bu yönüyle eğitim, bireysel gelişimin yanı sıra toplumsal yapının sürdürülebilirliğinde de önemli bir role sahiptir. Her toplum, kendi değer yargıları ve çağdaş eğitim anlayışı doğrultusunda eğitim sistemlerini yapılandırmaktadır (Duman, 1991).

Ülkemizde beden eğitimi ve spor alanında eğitim görmek isteyen öğrenciler için örgün eğitim kapsamında spor liseleri önemli bir yer tutmaktadır. Günümüzde sayıları 99'a ulaşan spor liseleri, öğrencilerin beden eğitimi ve spor alanındaki temel bilgi ve becerilerini geliştirmeyi amaçlayan özel eğitim kurumlarıdır. Bu kurumlar, özellikle ergenlik döneminde bulunan öğrencilerin hem sportif hem de karakter gelişimlerine katkı sunan bir eğitim ortamı sağlamaktadır. Spor liseleri bağlamında, yetişkinlik ve profesyonel sporculuğa geçiş sürecinde yer alan öğrenciler için fair play anlayışı ve ahlaki değerlerin geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır (Gök & Sarıkol, 2023). Bu açıdan eğitim, yalnızca bilgi aktarımı değil aynı zamanda ahlaki değerlerin bireye kazandırılmasında da temel bir araç olarak değerlendirilmektedir (Dikmen, 2014). Dolayısıyla spor liseleri, öğrencilerin hem sportif hem de ahlaki gelişimlerinin birlikte ele alındığı önemli eğitim ortamları olarak öne çıkmaktadır.

Ahlak, toplumsal uzlaşma ve geleneksel değerlerin uyumlu bütünüdür. Bu değerler sistemi, bağlayıcı bir düzeni ve yol gösterici kuralları içerir (Gündüz, 2010). Spor ahlakı ise spor faaliyetlerindeki davranışları ahlaki ilkeler çerçevesinde değerlendirir (Şahin, 2009). Spor ahlakı, sporcunun önceden belirlenmiş kurallara uyması; rakibi, hakemleri ve izleyicileri incitmemesi üzerine kuruludur. Hangi spor branşında olursa olsun, sporcunun zor şartlarda bile saygı ve hoşgörü çerçevesinde hareket etmesi beklenir. Çünkü spor; vücut, akıl, benlik, ahlaki kaygı, hayata bakış, duygu, öz denetim ve iş birliğinin bir bütünüdür (Dever, 2015).

Bir sporcunun önceden belirlenmiş kurallara uyması, spor ahlakının olumlu yönünü yansıtır. Ancak sporun üzerine yüklenen görevler değiştikçe, spor içerisindeki değerlerde de değişimler yaşanır. Bu nedenle spor ahlakında meydana gelen sorunlar da artış gösterir (Şahin, 2015). Aşırı rekabet hırsı, sporcunun kişilik gelişimini olumsuz etkileyebilir. Kazanma tutkusu, etik değerlerden uzaklaşmasına neden olabilir. Dolayısıyla sportif başarının yanı sıra sporcunun ahlaki gelişimi de önem taşımaktadır (Türksoy-Işım vd., 2019). Söz konusu eylemler yalan söylemek, rakibi korkutmak veya yaralamak ve hakemleri aldatmak gibi diğer insanlar için olumsuz sonuçlara yol açan ahlaki olmayan davranışlar olarak belirginleşir. Bu davranışlar, başkalarının zararına olacak şekilde ortaya çıkabilir (Kavussanu, 2008). Büyükbasmacı (2023) tarafından yapılan çalışma sonucunda sporcuların stres puanları yükseldikçe ahlaktan uzaklaşma puanlarında da bir artış olduğu gözlenmiştir. Bu durumda sporcuların stresli ya da kaygılı olduğu süreçleri yönetebilmek adına ahlaktan uzaklaşma eğilimleri ile ilişkili olabileceği söylenebilir. Aşırı kaygı, sporcuların bildikleri ve antrenman yaptıkları bazı hareketleri unutturabilir ve duygusal karmaşaya yol açarak olumsuz davranışlar sergilemelerine neden olabilir (Gümüş, 2002).

Kaygı, diğer kavramlardan daha spesifik ve farklı bir duygusal durumu yansıtır. Tasa ve kuşku ile yakın ilişkili olsa da kaygı kendine has bir duygu ve zihinsel hâl olarak değerlendirilmelidir (Biçer, 1997). Genellikle vücudun fizyolojik tepkileriyle (terleme, kalp atışlarının hızlanması gibi), davranışsal belirtilerle (tırnaklarını ısırma, kıpırdama gibi) ve zihinsel semptomlarla (olumsuz düşünceler, odaklanma güçlüğü gibi) kendini gösterir (Weinberg & Gould, 2015). Sporcuların müsabaka öncesi veya esnasında yoğun bir şekilde yaşadıkları endişe ve stres, kontrol edilemediği takdirde performansı olumsuz etkileyebilir ve başarısızlığa yol açabilir. Bu nedenle sporcuların kaygı seviyeleri ve kaygı kaynaklarının bilinmesi sporcular ve antrenörler için kritik önem taşımaktadır

(Başaran vd., 2009). Bu durum, spor liselerinde sporun ahlaki ve psikolojik boyutlarının eğitim süreci içerisinde yoğun biçimde işlendiği ve öğrencilerin sportif gelişimlerinin eğitimle bütünleştirildiği bir yapı içinde daha da önem kazanmaktadır.

Spor liselerinin amacı bireylerin sportif yeteneklerini belirlemek, sporu hayatın önemli bir parçası olarak görmelerini sağlamak, bu yetenekleri sportif branşlara kanalize etmek ve sporla toplum sağlığına katkıda bulunmaktır (Gül & Bingöl, 2022). Ancak bazı durumlarda sporcuların yaşadığı kaygı, spor ortamında ahlaki karar alma davranışlarından uzaklaşmaları ile ilişkili olabilmektedir. Literatürde sporcuların performans, stres ve etik davranışları arasındaki ilişkileri ele alan çalışmalar bulunsa da özellikle ergenlik dönemindeki spor lisesi öğrencilerinin kaygı düzeyleri ile ahlaki tutumları arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar sınırlıdır. Bu çalışma, söz konusu boşluğu doldurmayı hedeflemekte ve spor eğitimi sürecinde psikolojik etkenlerin önemini ortaya koymaktadır. Elde edilecek bulgular, öğrencilere yönelik eğitim programlarının geliştirilmesine katkı sağlayabilir ve sporcuların hem başarılı hem de etik değerlere sahip bireyler olarak yetişmesine destek olabilir. Bu bağlamda çalışmanın amacı spor lisesi öğrencilerinin sporda kaygı düzeylerinin belirlenmesi ve ahlaki karar alma tutumları ile ilişkisinin incelenmesidir. Yukarıda belirtilen teorik alt yapıdan yola çıkılarak bu kapsamda spor lisesi öğrencilerinin sporda kaygı düzeyleri ve ahlaki karar alma tutumlarının cinsiyet, yaş, spor dalı, sınıf ve spor yılı değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ile bu iki değişken arasında bir ilişki olup olmadığı sorularına yanıt aranmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Çalışma, değişkenler arasındaki ilişkileri incelemeyi ve bu değişkenlerin birlikte nasıl bir yapı oluşturduğunu veya hangi düzeyde etkileşim sergilediğini belirlemeyi amaçlamakta olan genel tarama modelleri arasından ilişkisel tarama modeli üzerinde desenlenmiş olup nicel araştırma yöntemi benimsenmiştir (Karasar, 2012).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Bursa ili spor lisesinde okuyan öğrenciler oluştururken örneklemini ise Bursa ilinde spor lisesinde okuyan takım sporu (basketbol, voleybol, futbol, futsal, hentbol) ve bireysel spor (atletizm, atlı okçuluk, badminton, bilek güreşi, bisiklet, bocce, boks, cimnastik, güreş, halk oyunları, judo, kano, karate, kayak, kick boks, masa tenisi, muay thai, softboll, spor tırmanışı, su topu, taekwondo, tenis, vücut geliştirme, wushu, yüzme) branşlarında mücadele eden yaş ortalaması 15,95±1,19 ve spor yılları 5,45±2,92 olan; 161 kız ve 258 erkek toplamda 419 sporcu oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu, Sporda Kaygı Ölçeği-2 ve Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği kullanılmıştır. Katılımcılara yüz yüze ulaşılarak ölçekler uygulanmıştır. Verilerin uygulanabilmesi için Yalova Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulundan onay alınmıştır.

Sporda Kaygı Ölçeği-2

Sporcuların kaygı düzeylerini belirlemek amacıyla Karadağ ve Aşçı (2020) tarafından geliştirilmiş olan 3 alt boyut ve 15 maddeden oluşmaktadır. Bu alt boyutlar konsantrasyon bozukluğu, endişe ve somatik şeklindedir. Ölçek 4'lü Likert tipinde (1=Hiç, 4=Çok Fazla) kullanılmıştır. Orijinal ölçeğin alt boyutlarına ilişkin konsantrasyon bozukluğu güvenirlik katsayısı 0,94, endişe 0,93, somatik 0,89 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin tek boyutlu Cronbach Alfa güvenirlik değerleri 0,89'dur.

Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği (AMDYSQ)

Lee ve arkadaşları (2007) tarafından geliştirilen, Gürpınar (2014) tarafından Türkçeye uyarlanan ve sporcuların ahlaki karar alma tutum düzeylerini ölçmeyi amaçlayan ölçek, 3 alt boyut ve 9 maddeden oluşmaktadır. Bu alt boyutlar hileyi benimsemek, yarışmaseverliği benimsemek, adilce kazanmayı korumak şeklindedir. Ölçek 5'li Likert tipinde tipinde (1=Kesinlikle Katılmıyorum, 5=Kesinlikle Katılıyorum) kullanılmıştır. Ölçekte yer alan 1, 2, 4, 5, 6, 8. maddeler ters maddelerden oluşmaktadır. Ters maddeler 5=Kesinlikle Katılmıyorum, 1=Kesinlikle Katılıyorum şeklinde puanlanmıştır. Faktörlerin Cronbach Alfa güvenirlik katsayıları ise sırasıyla 0,776, 0,676 ve 0,590 toplamda ise 0,760 olarak belirlenmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin analizi SPSS 22 paket programı kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan verilerin Skewness (Çarpıklık) ve Kurtosis (Basıklık) değerlerine göre normal dağılıma uygun olduğu tespit edilmiştir (p<0,05). Araştırmada ayrıca betimsel istatistiklerin yanında (frekans, aritmetik ortalama, standart sapma), değişkenler arasındaki farklılıkları karşılaştırmak için Bağımsız t-testi, One-way ANOVA testi ve ölçekler arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla Pearson Korelasyon analizi kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi p<0.05 olarak belirlenmiştir.

Bulgular

Bu araştırmada spor lisesi öğrencilerinin sporda kaygı düzeyleri ile ahlaki karar alma tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir ve araştırmanın bu bölümünde spor lisesi öğrencilerinden elde edilen verilerin analizleri ve analizlere ilişkin açıklamalar bulunmaktadır.

Tablo 1

Sporda Kaygı Ölçeği-2 ve Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği Alt Boyutlarının Ortalama Analiz Sonuçları

Ölçekler	Alt Boyutlar	n	Skewness	Kurtosis	Ort.±Std. Sp.	Cronbach Alfa
Sporda Kaygı Ölçeği	Konsantrasyon Bozukluğu	419	1,065	1,486	1,59±,483	,683
	Endişe	419	,826	,084	2,00±,743	,751
	Somatik	419	1,077	,996	1,70±,586	,704
Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği	Hileyi Benimsemek	419	1,086	,273	2,00±,1,09	,835
	Yarışmaseverliği Benimsemek	419	,045	-,980	2,88±1,18	,766
	Adilce Kazanmayı Korumak	419	-1,087	,763	4,08±,896	,698

Tablo 1'de Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği ve Sporda Kaygı Ölçeği-2 alt boyutları puanlarına göre Skewness Kurtosis testinden elde edilen p değerleri incelendiğinde puan dağılımının normal dağılıma uygun olduğu görülmüştür (p<0,05). Ayrıca ortalama sonuçlarına göre sporcuların Sporda Kaygı Ölçeği-2'nin konsantrasyon bozukluğu ve somatik alt boyutlarına hiç katılmadıkları, endişe alt boyutuna ise biraz katıldıkları görülürken, Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği'nde ise yarışmaseverliği benimsemek alt boyutunda kararsız oldukları, hileyi benimsemek ve adilce kazanmayı korumak alt boyutuna ise katıldıkları belirlenmiştir.

Tablo 2

Sporda Kaygı Ölçeği-2 ve Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği Arasındaki İlişkiye Ait Pearson Korelasyon Testi Analizi Sonuçları

Ölçekler			Sporda Kaygı Ölçeği-2		
			Konsantrasyon Bozukluğu	Endişe	Somatik
Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği	Hileyi Benimsemek	r	,111*	-,035	,010
		p	,023	,474	,835
	Yarışmaseverliği Benimsemek	r	-,028	-,093	-,094
		p	,568	,056	,054
	Adilce Kazanmayı Korumak	r	-,023	,044	,048
		p	,640	,366	,329

n:419; **p*<.05

Tablo 2 incelendiğinde Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Ölçeği hileyi benimsemek alt boyutu ile Sporda Kaygı Ölçeği-2 konsantrasyon bozukluğu alt boyutları arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0.05$).

Tablo 3

Sporcuların Cinsiyete Göre Sporda Kaygı Ölçeği-2 ve Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği Bağımsız T-Testi Analizi Sonuçları

Ölçekler		Cinsiyet	n	Ort±Std. Sp.	df	t	*p*
Sporda Kaygı Ölçeği -2	Konsantrasyon Bozukluğu	Erkek	258	1,54±,487	417	-2,586	,010*
		Kız	161	1,66±,468			
	Endişe	Erkek	258	1,90±,687	417	-3,461	,001**
		Kız	161	2,16±,803			
	Somatik	Erkek	258	1,57±,478	417	-6,102	,000***
		Kız	161	1,91±,637			
Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği	Hileyi Benimsemek	Erkek	258	2,19±1,16	417	4,478	,000***
		Kız	161	1,71±,898			
	Yarışmaseverliği Benimsemek	Erkek	258	3,16±1,10	417	6,458	,000***
		Kız	161	2,43±1,17			
	Adilce Kazanmayı Korumak	Erkek	258	4,01±,907	417	-1,897	,059
		Kız	161	4,18±,872			

**p*<0.05, ***p*<0.01, ****p*<0.001

Tablo 3 incelendiğinde sporcuların cinsiyetlerine göre Sporda Kaygı Ölçeği-2 alt boyutlarında anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0.05$). Kız sporcuların erkek sporculara göre Sporda Kaygı Ölçeği ortalama puanlarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Cinsiyete göre Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği hileyi benimsemek ve yarışmaseverliği benimsemek alt boyutlarında anlamlı farklılık görülürken ($p<0.05$), adilce kazanmayı korumak alt boyutunda ise anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0.05$). Sonuçlara göre erkek sporcuların hileyi benimsemek ve yarışmaseverliği benimsemek alt boyutu ortalama puanlarının kız sporculara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 4

Sporcuların Yaşlarına Göre Sporda Kaygı Ölçeği-2 ve Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği One-Way ANOVA Testi Analizi Sonuçları

Ölçekler		Yaş	n	Ort±Std. Sp.	*f*	*p*
Sporda Kaygı Ölçeği -2	Konsantrasyon Bozukluğu	14 Yaş	46	1,63±,481		
		15 Yaş	130	1,62±,543		
		16 Yaş	81	1,55±,467	,512	,727
		17 Yaş	120	1,59±,439		
		18 Yaş	42	1,52±,446		
	Endişe	14 Yaş	46	2,03±,772		
		15 Yaş	130	2,01±,730		
		16 Yaş	81	2,06±,756	,283	,889
		17 Yaş	120	1,96±,755		
		18 Yaş	42	1,96±,713		
	Somatik	14 Yaş	46	1,88±,662		
		15 Yaş	130	1,61±,570		
		16 Yaş	81	1,70±,560	2,037	,088
		17 Yaş	120	1,72±,526		
		18 Yaş	42	1,74±,552		
Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği	Hileyi Benimsemek	14 Yaş	46	1,81±,986		
		15 Yaş	130	1,84±,906		
		16 Yaş	81	2,22±1,27	2,145	,074
		17 Yaş	120	2,07±1,15		
		18 Yaş	42	2,12±1,12		
	Yarışmaseverliği Benimsemek	14 Yaş	46	2,57±1,07		
		15 Yaş	130	2,74±1,13		
		16 Yaş	81	3,09±1,30	2,345	,054
		17 Yaş	120	3,02±1,19		
		18 Yaş	42	2,87±1,12		
	Adilce Kazanmayı Korumak	14 Yaş	46	4,23±,813		
		15 Yaş	130	4,09±,888		
		16 Yaş	81	4,01±,875	,723	,577
		17 Yaş	120	4,02±,952		
		18 Yaş	42	4,19±,902		

Tablo 4 incelendiğinde sporcuların yaşlarına göre Sporda Kaygı Ölçeği-2 alt boyutları ve Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği alt boyutlarında anlamlı farklılık bulunmamaktadır (p>0.05).

Tablo 5

Sporcuların Sınıflarına Göre Sporda Kaygı Ölçeği-2 ve Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği One-Way ANOVA Testi Analizi Sonuçları

Ölçekler		Sınıf	n	Ort±Std. Sp.	*f*	*p*	Tukey
Sporda Kaygı Ölçeği -2	Konsantrasyon Bozukluğu	9. Sınıf	157	1,61±,515	,333	,801	
		10. Sınıf	60	1,54±,485			
		11. Sınıf	104	1,58±,464			
		12. Sınıf	98	1,59±,453			
	Endişe	9. Sınıf	157	1,99±,713	,348	,791	
		10. Sınıf	60	2,09±,809			
		11. Sınıf	104	2,00±,724			
		12. Sınıf	98	1,96±,776			
	Somatik	9. Sınıf	157	1,66±,603	,844	,470	
		10. Sınıf	60	1,70±,530			
		11. Sınıf	104	1,77±,581			
		12. Sınıf	98	1,70±,518			
Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği	Hileyi Benimsemek	9. Sınıf (1)	157	1,83±,958	3,055	,028*	2>1
		10. Sınıf (2)	60	2,26±1,09			
		11. Sınıf (3)	104	2,00±1,17			
		12. Sınıf (4)	98	2,14±1,17			
	Yarışmaseverliği Benimsemek	9. Sınıf	157	2,73±1,14	1,528	,207	
		10. Sınıf	60	2,88±1,23			
		11. Sınıf	104	3,01±1,25			
		12. Sınıf	98	2,99±1,13			
	Adilce Kazanmayı Korumak	9. Sınıf	157	4,06±,912	,050	,985	
		10. Sınıf	60	4,09±,881			
		11. Sınıf	104	4,08±,931			
		12. Sınıf	98	4,10±,897			

*p<0.05, **p<0.01, ***p<0.001

Tablo 5 incelendiğinde sınıf değişkenine göre Sporda Kaygı Ölçeği-2 alt boyutlarında anlamlı farklılık görülmemiştir (p>0.05). Sınıf değişkenine göre Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği'nin hileyi benimsemek alt boyutunda anlamlı fark olduğu görülürken (p<0.05), yarışmaseverliği benimsemek ve adilce kazanmayı korumak alt boyutlarında ise anlamlı farklılık görülmemiştir (p>0.05). Elde edilen bu farklılığın 9 ve 10. sınıflar arasında olduğu tespit edilmiştir. Buna göre 10. sınıf öğrencilerinin (2,26±1,09) 9. sınıf öğrencilerine (1,83±,958) göre hileyi benimsemek ortalama puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 6

Sporcuların Spor Dalına Göre Sporda Kaygı Ölçeği-2 ve Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği Bağımsız T-Testi Analizi Sonuçları

Ölçekler		Spor Dalı	n	Ort±Std. Sp.	df	t	*p*
Sporda Kaygı Ölçeği -2	Konsantrasyon Bozukluğu	Bireysel	139	1,65±,476	417	1,765	,078
		Takım	280	1,56±,485			
	Endişe	Bireysel	139	2,04±,770	417	,810	,418
		Takım	280	1,98±,730			
	Somatik	Bireysel	139	1,84±,614	417	3,455	,001**
		Takım	280	1,64±,532			
Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği	Hileyi Benimsemek	Bireysel	139	1,74±,973	417	-3,476	,001**
		Takım	280	2,13±1,13			
	Yarışmaseverliği Benimsemek	Bireysel	139	2,57±1,21	417	-3,837	,000***
		Takım	280	3,04±1,13			
	Adilce Kazanmayı Korumak	Bireysel	139	4,23±,801	417	2,451	,015*
		Takım	280	4,00±,933			

*p<0.05, **p<0.01, ***p<0.001

Tablo 6 incelendiğinde sporcuların spor dalları ile Sporda Kaygı Ölçeği-2'nin konsantrasyon bozukluğu ve endişe alt boyutlarında anlamlı farklılık saptanmazken (p>0.05), somatik alt boyutunda anlamlı farklılık görülmüştür (p<0.05). Bu sonuca göre bireysel spor yapan öğrencilerin (1,84±,614) somatik kaygı ortalama puanlarının takım sporu yapan öğrencilere (1,64±,532) göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği'nde ise spor dalına göre tüm alt boyutlarda anlamlı farklılık tespit edilmiştir (p<005). Buna göre hileyi benimsemek ve yarışmaseverliği benimsemek alt boyutlarında takım sporu yapan öğrencilerin ortalama puanlarının bireysel sporculara, adilce kazanmayı korumak alt boyutunda ise bireysel spor yapan öğrencilerin ortalama puanlarının takım sporcuların ortalama puanlarına göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 7

Sporcuların Spor Yılına Göre Sporda Kaygı Ölçeği-2 ve Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği One-Way ANOVA Testi Analizi Sonuçları

Ölçekler		Spor Yılı	n	Ort±Std. Sp.	*f*	*p*	Tukey
Sporda Kaygı Ölçeği -2	Konsantrasyon Bozukluğu	1-2 Yıl (1)	87	1,62±,477	4,509	,004*	2>4
		3-4 Yıl (2)	74	1,66±,545			3>4
		5-6 Yıl (3)	100	1,68±,509			
		7 Yıl ve Üzeri (4)	158	1,48±,419			
	Endişe	1-2 Yıl (1)	87	1,94±,631	4,697	,003*	2>4
		3-4 Yıl (2)	74	2,16±,778			3>4
		5-6 Yıl (3)	100	2,16±,845			
		7 Yıl ve Üzeri (4)	158	1,86±,688			
	Somatik	1-2 Yıl (1)	87	1,73±,613	3,937	,009*	3>4
		3-4 Yıl (2)	74	1,77±,557			
		5-6 Yıl (3)	100	1,81±,580			
		7 Yıl ve Üzeri (4)	158	1,59±,523			
Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği	Hileyi Benimsemek	1-2 Yıl (1)	87	2,10±1,08	1,515	,210	
		3-4 Yıl (2)	74	1,86±1,02			
		5-6 Yıl (3)	100	1,88±1,12			
		7 Yıl ve Üzeri (4)	158	2,10±1,11			
	Yarışmaseverliği Benimsemek	1-2 Yıl (1)	87	2,77±1,15	3,409	,018*	4>2
		3-4 Yıl (2)	74	2,62±1,17			
		5-6 Yıl (3)	100	2,83±1,24			
		7 Yıl ve Üzeri (4)	158	3,10±1,13			
	Adilce Kazanmayı Korumak	1-2 Yıl (1)	87	3,98±,857	,476	,699	
		3-4 Yıl (2)	74	4,10±,970			
		5-6 Yıl (3)	100	4,14±,927			
		7 Yıl ve Üzeri (4)	158	4,08±,866			

*p<0.05, **p<0.01, ***p<0.001

Tablo 7 incelendiğinde sporcuların spor yılına göre Sporda Kaygı Ölçeği-2'nin tüm alt boyutlarında anlamlı farklılık tespit edilmiştir (p<0.05). Buna göre 1-2 yıl ile 3-4 yıl arasında spor yapan öğrencilerin 7 yıl ve üzerinde spor yapan öğrencilere göre kaygı puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Araştırmada bir diğer sonuca göre Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği yarışmaseverlik alt boyutunda anlamlı bir farklılık görülürken (p<0.05), hileyi benimsemek ve adilce kazanmayı korumak alt boyutlarında anlamlı farklılığa rastlanmamıştır (p>0.05). Buna göre 7 yıl ve üzerinde spor yapan öğrencilerin yarışmaseverliği benimsemek ortalama punlarının 3-4 yıl arasında spor yapanlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Tartışma ve Sonuç

Spor lisesi öğrencilerinin sporda kaygı düzeylerinin belirlenmesi ve ahlaki karar alma tutumları ile ilişkisinin incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Ölçeği'nin hileyi benimsemek alt boyutu ile Sporda Kaygı Ölçeği konsantrasyon bozukluğu alt boyutu arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunmaktadır. Elde edilen bulgulara göre konsantrasyon bozukluğundaki artışın kaygı düzeyi ile birlikte ahlaki karar alma becerisinde de azalmaya yol açtığı ifade edilebilir. Zhang ve arkadaşları (2024) tarafından yapılan çalışmada, yüksek stres koşullarında güçlü öz denetime sahip bireylerin spor bağlamında daha ahlaki sezgisel yargılarda bulunma eğiliminde oldukları bildirilmiştir. Her ne kadar söz konusu çalışmadaki değişkenler (öz denetim, stres ve ahlaki sezgisel yargı) bu araştırmadaki değişkenlerden (kaygı, konsantrasyon bozukluğu ve ahlaki karar alma tutumları) farklılık gösterse de genel olarak bireysel psikolojik özelliklerin ahlaki karar alma süreçleri üzerindeki etkisine işaret etmesi bakımından bulgularımızla kısmen benzerlik göstermektedir. Syarifatunnisa ve arkadaşları (2025) genç sporcuların etik tutumlarını belirlemede ahlaki ve statü odaklı değerlerin yordayıcı gücünü vurgulamakta; özellikle statü temelli değerlerin sporcular açısından etik dışı davranışlar açısından potansiyel bir risk faktörü oluşturduğunu göstermektedir. Sporculara yüklenen bu tarz değerler sporcularda kaygı seviyesini arttırabilmekte ve sonuç olarak sporcuların başarı için hileye başvurmalarına neden olmaktadır.

Bu çalışmada sporcuların cinsiyetlerine göre Sporda Kaygı Ölçeği-2 alt boyutlarında ve Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği alt boyutları olan hileyi benimsemek ve yarışmaseverliği benimsemek alt boyutlarında anlamlı farklılık görülürken, adilce kazanmayı korumak alt boyutunda anlamlı farklılık saptanmamıştır. Buna göre spor lisesinde okuyan kız öğrencilerin kaygı düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Çalışmada erkek öğrencilerin ise hileyi ve yarışmaseverliği benimsemek puanlarının kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışma ile benzer olarak Alı (2023) tarafından yapılan çalışmada kadın sporcuların sürekli kaygı ve alt boyutlarından somatik ve endişe boyutlarının erkeklere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Dolenc (2015) yaptığı çalışmada kadın sporcuların, erkek sporculara kıyasla daha yüksek düzeyde kaygıya sahip olduğunu belirtmiştir. Kangalgil ve arkadaşları (2023) kadın sporcuların ahlaki karar alma tutumlarının erkek sporculardan daha iyi olduğunu belirtmişlerdir. Yıldız ve arkadaşları (2019) yapmış oldukları araştırmada katılımcıların cinsiyetlerine göre ahlaki karar alma tutumlarında kadınların lehine anlamlı farklılık olduğunu belirtmişlerdir. Bir başka araştırmada çalışmamızla benzer olarak Kahya ve Küçükibiş (2022) araştırmaya dâhil edilen öğrencilerin cinsiyetlerine göre kaygı düzeyi alt boyutları olan somatik ve endişe alt boyutlarında anlamlı farklılık saptamışlardır. Söz konusu çalışmalar bütüncül olarak incelendiğinde, kadın sporcuların kaygı düzeylerinin daha yüksek, ahlaki karar alma tutumlarının ise daha olumlu olduğu yönünde tutarlı bir eğilim olduğu görülmektedir. Bu durum, cinsiyetin spor bağlamında hem kaygı düzeyi hem de ahlaki karar alma süreçleriyle ilişkili olabileceğini düşündürmektedir. Konsantrasyon alt boyutunda ise anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Bu bulgular, kaygı düzeylerinin cinsiyete göre değişebileceğini ve ahlaki tutumlarla ilişkili olabileceğini göstermektedir.

Araştırmaya katılan sporcuların yaşlarına göre Sporda Kaygı Ölçeği-2 alt boyutlarında ve Sporda Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği alt boyutlarında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Buna göre sporcuların yaşlarının kaygı düzeyi ve ahlaki karar alma tutumlarında farklılık oluşturmadığı söylenebilir. Barış ve Bingöl (2022) çalışmalarında yaş gruplarına göre sporcuların kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığını belirtmişlerdir. Başka bir çalışmada ise Bedir ve arkadaşları (2023) araştırmaya katılan sporcuların yaşları ile kaygı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmediği sonucuna ulaşmışlardır. Araştırmamızdan farklı olarak, Aslan ve Tüfekçi (2022) çalışmalarında sporcuların yaşları ile Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği alt boyutu olan

yarışmaseverliği benimsemek alt boyutunda anlamlı farklılık olduğunu, 18 yaşındaki sporcuların 16 ve 12 yaşındakilere göre, 14 yaşındaki sporcuların ise 12 yaşındakilere göre daha yüksek ortalamaya sahip olduklarını söylemişlerdir. Büyükelhan ve arkadaşları (2019) yapmış oldukları araştırmada yaş kategorileri ile ahlaki karar alma tutumları arasında alt boyutlar olan hileyi benimsemek alt boyutunda anlamlı farklılığa rastlanmazken, yarışmaseverliği benimsemek ve adilce kazanmayı korumak alt boyutlarında anlamlı farklılığa rastlamışlardır. Bu anlamlı farklılıkta yarışmaseverliği benimsemek alt boyutunda A genç yaş kategorisindeki sporcuların lehine anlamlı farklılık bulunurken adilce kazanmayı korumak alt boyutunda ise küçükler yaş kategorisindeki sporcuların lehine anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Genel olarak yaşın sporcuların kaygı düzeyleri ve ahlaki karar alma tutumları üzerindeki etkisi literatürde tutarlılık göstermemekle birlikte sonuçlar yaşın bireysel ve çevresel değişkenlerle etkileşim içinde değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Sporcuların sınıf değişkenine göre Sporda Kaygı Ölçeği-2 alt boyutlarında anlamlı farklılığa rastlanmazken Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği hileyi benimsemek alt boyutunda anlamlı fark olduğu saptanmıştır. Hileyi benimsemek alt boyutunda 10. sınıfların 9. sınıfta okuyan sporculara göre ortalamaları anlamlı düzeyde daha yüksekken 11 ve 12. sınıfların ortalamaları birbirine paraleldir. Buna göre öğrencilerin sınıfları yükseldikçe hileyi daha çok benimsemeye başladıkları, hile yapmayı, yarışmayı veya müsabakayı adil ve etik bir şekilde kazanmayı desteklemedikleri söylenebilir. Kahya ve Küçükibiş (2022) yapmış oldukları araştırmada Sporda Kaygı Ölçeği düzeylerinin sporcuların sınıfları arasında anlamlı düzeyde farklılık olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre Sporda Kaygı Ölçeği somatik alt boyutunda 12. sınıf öğrencilerinin 9 ve 10. sınıf öğrencilerine göre ortalamalarının daha yüksek olduğu tespit edilirken konsantrasyon alt boyutunda ise 11. sınıf öğrencilerinin 9, 10 ve 12. sınıf öğrencilerine göre anlamlı düzeyde daha yüksek ortalamaya sahip oldukları belirtilmiştir. Buna göre 12. sınıf öğrencilerinin kaygı düzeyi etkilerini vücutlarında fiziksel olarak daha çok hissettikleri, 11. sınıf öğrencilerinin ise diğer sınıflara göre daha çok konsantrasyon bozukluğu yaşadıkları söylenebilir. Araştırmamızla benzer olarak Kangalgil ve arkadaşları (2023) yaptıkları çalışmada eğitim durumuna göre sporcuların ahlaki karar alma tutumları düzeylerinin lisede eğitim gören öğrencilerin üniversite öğrencilerine göre daha yüksek düzeye sahip olduğu ancak ortaokul öğrencilerine göre daha düşük düzeyde olduklarını belirtmişlerdir. Barış ve Bingöl (2022) çalışmalarında katılımcıların eğitim durumları değişkeni ile Sporda Kaygı Ölçeği alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık olmadığını saptamışlardır. Yapılan bu araştırmalar, sporcuların sınıf durumlarının kaygı düzeylerinde ve ahlaki karar alma tutumlarında farklılıklar oluşturduğunu göstermektedir.

Sporcuların yaptıkları spor dalı ile Sporda Kaygı Ölçeği-2 alt boyutu olan somatik alt boyutunda anlamlı farklılık görülürken, spor dalına göre konsantrasyon bozukluğu ve endişe alt boyutlarında anlamlı farklılık saptanmamıştır. Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği'nde ise spor dalına göre tüm alt boyutlarda anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Buna göre takım sporları ile ilgilenen sporcular daha çok kaygının mide ağrısı, kas gerginliği gibi fiziksel etkilerine maruz kalmaktadırlar. Diğer yandan baktığımızda takım sporcularının hile yapmaya daha çok meyilli oldukları, oyunun kurallarının açığını aradıkları, rakiplerinin psikolojisini ve düzenini bozmak için çaba harcadıkları söylenebilir. Bireysel branşlar ile ilgilenen sporcular ise takım sporcularına göre hayatta her şeyi kazanamayacaklarının, kazanmanın ve kaybetmenin hayatın bir parçasının olduğunun ve hak ederek kazanmanın haksızca kazanmaktan daha iyi olduğunu bildikleri söylenebilir. Alan yazınında yapılan çalışmalara bakıldığında Kahya ve Küçükibiş (2022) yaptıkları araştırmada katılımcıların ilgilendikleri spor dalları ile Sporda Kaygı Ölçeği alt boyutları olan somatik ve konsantrasyon alt boyutlarında bireysel spor branşları ile ilgilenen katılımcıların lehine anlamlı düzeyde farklılık olduğunu belirtmişlerdir. Arslan (2018) ise yapmış olduğu çalışmada sporcuların

branşları ile ahlaki karar alma tutumları arasında anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği alt boyutları olan yarışmaseverliği benimsemek ve adilce kazanmayı korumak alt boyutlarında dart sporcularının bocce sporcularına göre daha yüksek ortalamaya sahip olduklarını belirtmiştir. Demirci (2020) yapmış olduğu araştırmada 14-17 yaş aralığındaki sporcuların branşları ile Ahlaki Karar Alma Tutumu Ölçeği alt boyutları arasında anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşmıştır. Araştırmalar, kaygı düzeyleri ve ahlaki karar alma tutumlarında spor branşlarına göre anlamlı farklılıklar olduğunu göstermektedir. Bu durum, branşların sporcuların psikolojik ve etik gelişimini etkilediğini ortaya koymaktadır.

Sporcuların spor yılı deneyimlerine göre Sporda Kaygı Ölçeği ve Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği alt boyutları arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır. Sporda Kaygı Ölçeği alt boyutları olan konsantrasyon alt boyutunda 5-6 yıl arası spor yapan sporcuların 7 yıl ve üzeri spor yılına sahip sporculara göre daha yüksek ortalamada oldukları saptanmıştır. Endişe alt boyutunda 5-6 yıl arası spor yılına sahip olanların 7 yıl ve üzeri spor yılına sahip olanlara oranla daha yüksek ortalamada oldukları tespit edilirken, 5-6 yıl ve 3-4 yıl arası spor yapanların ortalamaları birbiri ile paralellik göstermektedir. Somatik alt boyutunda ise 5-6 yıl spor yapanların ortalaması 7 yıl ve üzeri spor yapanlara göre anlamlı düzeyde yüksektir. Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği alt boyutu olan yarışmaseverliği benimsemek alt boyutunda ise 7 yıl ve üzeri spor yılına sahip olan sporcuların 3-4 yıl arası spor yılına sahip olanlara göre daha yüksek ortalamaya sahip oldukları saptanmıştır. Buna göre spor yılı arttıkça konsantrasyon bozukluğu ve endişe düzeyinin azaldığı ve kaygının fiziksel belirtilerinin daha az görüldüğü söylenebilir. Ayrıca spor yılı ilerledikçe rakip oyuncuların düzenini ve psikolojisi bozma, rakibi tahrik etme gibi davranışların görüldüğü söylenebilir. Araştırma sonuçlarımızdan farklı olarak Bayraktar (2022) yaptığı araştırmada spor yılı ile ahlaki karar alma tutumları arasında herhangi bir farklılık olmadığını belirtmiştir. Bir başka çalışmada ise Barış ve Bingöl (2022) katılımcıların spor yılları ile kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığını tespit etmişlerdir. Bilgin (2023) çalışmasında araştırmaya katılan futbolcuların profesyonel spor yılları ile kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığını söylemiştir. Kangalgil ve arkadaşları (2023) ise araştırmalarında sporcuların yılları ile Sporda Kaygı Ölçeği toplam puanı arasında anlamlı farklılığa rastlarken, 3 yıldan az spor yapanlar ile 3-5 yıl arasında spor yapanların puanları 6 yıl üzerinde spor yapanlardan anlamlı derecede yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Arslan (2018) gerçekleştirdiği çalışmada araştırmaya katılan sporcuların spor yılları ile ahlaki karar alma tutumları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bronikowska ve arkadaşları (2023) genel grup düzeyinde, spor yapma süresi ile genel ahlaki yeterlik düzeyleri arasında herhangi bir etkileşim etkisi gözlemlememişlerdir. Literatürde spor yılı ile kaygı ve ahlaki tutumlar arasındaki ilişkiye dair bulgular farklılık göstermekte olup, bu alanda daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Elde ettiğimiz sonuçlar, spor yılı ile kaygı ve ahlaki tutumlar arasındaki ilişkiye dair önemli bilgiler sunmaktadır.

Sonuç olarak; araştırmaya katılan kız sporcuların kaygı düzeyleri erkek sporculara göre daha yüksekken, erkek sporcuların hileyi ve yarışmaseverliği benimsemek puanları kızlara göre daha yüksektir. Sınıf değişkenine bakıldığında hileyi benimsemek alt boyutunda 10. sınıfların 9. sınıflara göre anlamlı düzeyde daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Spor dalı değişkenine göre ise sporcuların bireysel branş sporcularının kaygının kas ağrısı, mide ağrısı gibi fiziksel olan belirtilerini daha çok yaşadığı görülürken aynı zamanda adilce kazanmayı takım sporları ile ilgilenen sporculara göre daha fazla önemsedikleri görülmüştür. Takım sporları ile ilgilenen sporcuların ise hileyi daha çok benimsedikleri, oyun kurallarının açıklarını aradıklarını, rakibe karşı üstünlük kurmak için argo konuşmak ve oyunu yavaşlatmak gibi eylemleri daha çok benimsedikleri görülmektedir. Spor yılına göre incelendiğinde ise spor yılı arttıkça sporcuların konsantrasyon bozukluğu ve endişe

düzeyinin azaldığı ve kaygının fiziksel belirtilerinin daha az görüldüğü söylenebilir. Ayrıca spor yılı ilerledikçe rakip oyuncuların düzenini ve psikolojisi bozma, rakibi tahrik etme gibi davranışların daha çok görüldüğü söylenebilir.

Genel olarak araştırmaya katılan sporcuların cinsiyetleri, ilgilendikleri spor dalı, spor yılı ve sınıf değişkenlerine göre Sporda Kaygı Ölçeği-2 alt boyutlarında ve Altyapı Sporlarında Ahlaki Karar Alma Tutumları Ölçeği alt boyutlarında anlamlı farklılık görülürken, sporcuların yaş değişkeni açısından anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Bu sonuçlar, sporcuların psikolojik ve ahlaki gelişimlerinin çok boyutlu olduğu ve farklı faktörlerden etkilendiğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle spor lisesi öğrencilerinin eğitimleri sürecinde bu değişkenlerin dikkate alınması ve bireysel farklılıklara uygun yaklaşımların geliştirilmesi önemlidir.

Öneriler

- Müsabaka öncesinde sporcuların kaygı düzeylerinin azaltılmasına yönelik olarak mental antrenman uygulamalarının yapılması önerilmektedir. Ayrıca farklı okul takımları arasında fair play temelli hazırlık müsabakalarının düzenlenmesi ve spor dalına özgü görsel materyallerin (video vb.) kullanılması sürecin desteklenmesine katkı sağlayabilir.
- Kız öğrencilerin kaygı düzeylerinin azaltılması ve müsabakalara daha iyi hazırlanabilmeleri amacıyla okul rehberlik servisi ile spor psikologlarının iş birliği içerisinde çalışmalar yürütmesi önerilmektedir.
- Gelecek araştırmalarda, sporcuların beden eğitimi öğretmenleri ve antrenörlerinden algıladıkları liderlik stilleri ile etik dışı davranış eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi farklı sonuçlar ortaya koyabilir.
- Spor lisesinde görev yapan benden eğitimi öğretmenlerinin, sporcuların aileleri ve kulüpteki antrenörleri ile devamlı olarak iş birliği içerinde olması önerilmektedir.

Extended Summary

Introduction

The aim of this study is to examine the anxiety levels and moral decision-making attitudes of sports high school students in sports. Education helps individuals to develop their own abilities and needs in line with the aims of society. At the same time, education is all the methods and practices on how to implement this process (Kayıran, 1998). One of the most critical factors for a society to be healthy and sustainable is the education system. Each country has created its own unique education systems in accordance with its own value judgments and contemporary education understanding (Duman, 1991). Morality is a harmonious whole of social consensus and traditional values. This system of values includes a binding order and guiding rules (Gündüz, 2010). Sports ethics evaluates behaviors in sports activities within the framework of moral principles (Şahin, 2009). Sports ethics is based on the athlete following predetermined rules and not hurting the opponent, referees and spectators. Regardless of the sports branch, athletes are expected to act with respect and tolerance even in difficult circumstances. Because sport is a whole of body, mind, self, moral concern, view of life, emotion, self-control and cooperation (Dever, 2015). The main purpose of sports is to help people develop a physically and mentally balanced and holistic personality. Excessive competitive ambition can negatively affect an athlete's personality development. The passion to win can cause them to move away from ethical values. Therefore, in addition to sporting success, the moral development of the athlete is also important (Işım Türksoy Işım et al., 2019). Anxiety reflects a more specific and different emotional state than other concepts. Although it is closely related to worry and doubt, anxiety should be considered as a unique emotion and mental state (Biçer, 1997). Excessive anxiety

can make athletes forget some of the movements they know and train and cause them to exhibit bad behaviors by causing emotional confusion (Gümüş, 2002). Although there are studies in the literature addressing the relationships among athletes' performance, stress, and ethical behaviors, research that specifically examines the relationship between anxiety levels and moral attitudes of high school athletes during adolescence remains quite limited. This study aims to fill this gap and demonstrates the significance of psychological factors in the sports education process. The findings to be obtained may contribute to the development of educational programs for students and support the cultivation of athletes as individuals who are both successful and possess ethical values. Within this context, the purpose of the study is to determine the anxiety levels of high school athletes in sports and to examine their relationship with moral decision-making attitudes. Based on the aforementioned theoretical framework, the study seeks to answer the following questions in order to determine the anxiety levels of high school athletes and their relationship with moral decision-making attitudes:

- Do anxiety levels and moral decision-making attitudes of high school athletes differ according to gender, age, type of sport, grade level, and years of sport experience?
- Is there a relationship between the anxiety levels and moral decision-making attitudes of high school athletes in sports?

Methodology

Quantitative research method was preferred as the research model in terms of conceptual and data to be obtained. A total of 419 team and individual athletes, 161 girls and 258 boys, residing in Bursa and studying at a sports high school, were included in the study. Personal information form, anxiety in sport scale-2 and attitudes towards moral decision-making in youth sports scale were used as data collection tools. Descriptive statistics (frequency, arithmetic mean, standard deviation); independent t-test analysis, One-way ANOVA test analysis, Pearson Correlation analysis were used as statistical methods in data analysis.

Findings

In the study, there is a low level significant positive correlation between the sub-dimension of adopting cheating in the moral decision-making scale in youth sports and the sub-dimensions of the sports anxiety scale-2 concentration disorder (Table 2). A significant difference was found in the sub-dimensions of the anxiety in sport scale-2 according to the gender of the athletes. While there was a significant difference in the sub-dimensions of the scale of moral decision-making attitudes in youth sports according to gender, no significant difference was found in the sub-dimension of protecting winning fairly (Table 3). In the study, there was no significant difference in the sub-dimensions of the anxiety in sports scale-2 and the sub-dimensions of the attitudes towards moral decision-making in youth sports scale according to the age of the athletes (Table 4). In the study, there was no significant difference in the sub-dimensions of the anxiety in sport scale-2 according to the grade variable. According to the class variable, there was a significant difference in the sub-dimension of adopting cheating of the scale of moral decision-making attitudes in youth sports, while there was no significant difference in the sub-dimensions of adopting the love of competition and protecting winning fairly (Table 5). While there was a significant difference between the sports branches of the athletes participating in the study and the somatic sub-dimension of the sports anxiety scale-2, no significant difference was found in the sub-dimensions of concentration disorder and anxiety. In the scale of moral decision-making attitudes in youth sports, a significant difference was found in all sub-dimensions according to the sport branch (Table 6). While there was a significant

difference in the sports anxiety scale-2 and in the sub-dimensions of the scale of attitudes towards moral decision-making in youth sports in terms of sports year, there was no significant difference in the sub-dimensions of the scale of attitudes towards moral decision-making in youth sports in terms of adopting cheating and protecting winning fairly (Table 7).

Discussions, Conclusions, and Recommendations

As a result, while there is a significant difference between the gender of the athletes participating in the study, the sports branch they are interested in, the sports year and the class variables and the sub-dimensions of the anxiety in sports scale-2 and the sub-dimensions of the moral decision-making attitudes scale in infrastructure sports, there is no significant difference in terms of the age variable of the athletes. Accordingly, while the anxiety levels of female athletes are higher than male athletes, the scores of male athletes are higher than female athletes in terms of adopting cheating and competitive spirit. Considering the grade variable, it is seen that 10th graders have a significantly higher mean in the sub-dimension of adopting cheating than 9th graders. According to the sport branch variable, it was observed that individual branch athletes experienced the physical symptoms of anxiety such as muscle pain and stomach pain more, while at the same time, it was seen that they cared more about winning fairly than athletes interested in team sports. It is seen that athletes who are interested in team sports adopt cheating more, look for loopholes in the rules of the game, and adopt actions such as using slang and slowing down the game in order to gain superiority over the opponent. When analyzed according to the sport year, it can be said that as the sport year increases, the level of concentration disorder and anxiety of the athletes decreases and the physical symptoms of anxiety are seen less. In addition, it can be said that behaviors such as disrupting the order and psychology of the opponent players and provoking the opponent are more common as the sport year progresses. In general, significant differences were observed in the sub-dimensions of the Sport Anxiety Scale-2 and the sub-dimensions of the Moral Decision-Making Attitudes Scale in youth sports according to the athletes' gender, sport branch, years of sport experience, and grade variables, whereas no significant differences were found in terms of the age variable. These results indicate that the psychological and moral development of athletes is multidimensional and influenced by various factors. Therefore, it is important to consider these variables during the education process of high school athletes and to develop approaches that accommodate individual differences.

Yazar Katkıları: Makaleye her iki yazarın katkıları da eşittir.

Çıkar Çatışması: Yazarlar, yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Etik Beyanı: Bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi"nde belirtilen kurallara uyulduğunu ve bilimsel araştırma ve yayın etiğine aykırı eylemlere dayalı hiçbir işlem yapılmadığını beyan ederiz. Aynı zamanda tüm yazarların çalışmaya katkıda bulunduğunu, yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışmasının bulunmadığını, tüm etik ihlallerde tüm sorumluluğun makale yazarlarına ait olduğunu beyan ederiz.

Etik Kurul İzni: Araştırmanın etik kurallara uygunluğu hakkında Yalova Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kuruluna yapılmış olan başvuru kurulun 22.11.2022 tarih ve 2022/131 No.lu toplantısında incelenmiş olup araştırmanın etik açıdan uygun olduğu bildirilmiştir.

Finansman: Bu araştırma herhangi bir fon almamıştır.

Telif Hakları: Millî Eğitim dergisinde yayımlanan çalışmaların Creative Commons Atıf-Ticari Olmayan 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

Veri Kullanılabilirliği Beyanı: Bu çalışma sırasında oluşturulan veya analiz edilen veriler, talep üzerine yazarlardan temin edilebilir.

Yazma Yardımı için Yapay Zekâ Kullanımı: Çalışmada yapay zekâ kullanımı olmadığını beyan ederiz.

Kaynakça

Alı, Z. A. (2023). *Sporda akılcı olmayan performans inançları ile kaygı düzeyi arasındaki ilişkide zihinsel dayanıklılığın aracı etkisinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.

Arslan, B. (2018). *Türkiye'deki bocce ve dart sporcularının ahlaki karar alma tutumlarının incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bartın Üniversitesi.

Aslan, T. V., & Tüfekçi, Ş. (2022). Altyapılarda futbol oynayan sporcuların ahlaki karar alma tutumlarının incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 9*(3), 76-90.

Barış, A., & Bingöl, Ş. (2022). Türkiye'deki millî taekwondocuların duygu durumları ve kaygı düzeylerinin araştırılması. *Hakkari Review, 6*(2), 59-76.

Başaran, M. H., Taşğın, Ö., Sanioğlu, A., & Taşkın, A. K. (2009). Sporcularda durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *21*, 533-542.

Bayraktar, M. T. (2022). *Altyapılarda futbol eğitimi görmekte olan sporcuların ahlaki karar alma tutumlarında ebeveyn faktörünün incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

Bedir, D., Yılmaz, E., Adin, S., & Büyükpolat, A. (2023). Gelişim liginde oynayan futbolcuların mevkilerine göre motivasyon ve kaygı düzeylerinin karşılaştırılması. *Spor ve Bilim Dergisi*, *1*(1), 1-9.

Biçer, T. (1997). *Doruk performans*. Beyaz Yayınları.

Bilgin, H. (2023). *Profesyonel futbolcularda müsabaka öncesi kaygı düzeyleri ile öfke ifade tarzlarının incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi.

Bronikowska, M., Mouratidou, K., Khorkova, M., & Bronikowski, M. (2023). Moral competence, dilemma discussion, and sports: Unraveling the significance of framework, competitive level, and sporting experience. *Physical Education of Students*, *27*(6), 303-312.

Demirci, S. (2020). *14-17 yaş arası sporcularda antrenör-sporcu ilişkisi kalitesinin ahlaki karar alma ve saldırgan davranışları belirlemedeki rolü* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.

Dikmen, F. (2014). Ahlak, değerler ve eğitimi. *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1*(2), 167-174.

Dolenc, P. (2015). Anxiety, self-esteem and coping with stress in secondary school students in relation to ınvolvement in organized sports. *Slovenian Journal of Public Health*, *54*(3), 222.

Duman, T. (1991). *Türkiye'de ortaöğretimde öğretmen yetiştirme (tarihi gelişimi).* MEB Basımevi.

Gök, O., & Sarıkol, E. (2023). Spor lisesi öğrencilerinin fair play davranışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Yalova Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, *2*(1), 70-86.

Gümüş, M. (2002). *Profesyonel futbol takımlarında puan sıralamasına göre durumluk kaygı düzeylerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gül, C., & Bingöl, Ş. (2022). Spor liseleri öğrencilerinin sportmenlik algısının incelenmesi. *Hakkari Review*, *6*(2), 46-58.

Gündüz, M. (2010). *Ahlak sosyolojisi*. Anı Yayıncılık.

Gürpınar, B. (2014). Altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeğinin Türk kültürüne uyarlanması: Bir Türk örnekleminde geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Eğitim ve Bilim*, *39*(176), 405-412.

Kahya, S., & Küçükibiş, H. F. (2022). Sporda kaygı ve optimal performans duygu durumu: Tematik spor lisesi öğrencileri üzerine bir çalışma. *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, *6*(12), 113-124.

Kangalgil, M., Temel, A., Emre, T., & İnan, T. (2023). Altyapı sporcularının ahlaki karar alma ve ahlaktan uzaklaşma tutumlarının incelenmesi. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, *11*(29), 14-29.

Karadağ, D., & Aşçı, F. H. (2020). Adölesan sporcularda çok boyutlu kaygının değerlendirilmesi: Sporda kaygı ölçeği-2'nin geçerlik ve güvenirliği. *Türkiye Klinikleri Spor Bilimleri Dergisi, 12*(3), 330-338.

Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma y*öntemi (23. bs.). Nobel Akademik Yayıncılık.

Kavussanu, M. (2008). Moral behaviour in sport: A critical review of the literature. *International Review of Sport and Exercise Psychology, 1*(2), 124-138.

Kayıran, M. (1998). Atatürkçü düşünce ışığında: Çağdaş eğitim. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, *14*(42), 780-830.

Lee, M. J., Whitehead, J., & Ntoumanis, N. (2007). Development of the attitudes to moral decision-making in youth sport questionnaire (AMDYSQ). *Psychology of Sport and Exercise, 8*(3), 369-392. https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2006.12.002

Syarifatunnisa, S., Ma'mun, A., Anira, A., Nuryadi, N., & Juliantine, T. (2025). Valores morales, de competencia y de estatus en deportes juveniles: Predictores de la actitud ante decisiones morales. *Retos*, *63*, 644–652. https://doi.org/10.47197/retos.v63.111818

Şahin, M. (2009). *Spor ahlakı ve sorunları*. Evrensel Basım Yayın.

Şahin, M. (2015). *Spor ahlakı ve sorunları*. Evrensel Basım Yayın.

Türksoy-Işım, A., Güvendi, B., & Toros, T. (2015). Amatör lig futbolcularında sporda ahlaktan uzaklaşma, güdüsel iklim ve karar verme. *International Journal of Social Sciences and Education Research, 5*(1), 54-62.

Weinberg, R.S., & Gould, D. (2015). *Foundations of sport and exercise psychology* (6th ed.). Human Kinetics.

Yıldız, Y., Yıldız, K., & Tutucu, B. (2019, 14 Nisan). *Genç sporcuların ahlaki karar alma tutumlarının araştırılması* [Sözlü bildiri] 2. Uluslararası Rekreasyon ve Spor Yönetimi Kongresi, Bodrum, Türkiye..

Zhang, Y., Quan, H., Bao, Y., & Sun, B. (2024). Influence of stress on athletes' intuitive moral judgments in sports: The moderating role of self-control. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, *52*(5), 12947E-12956E. https://doi.org/10.2224/sbp.12947